

**ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ В КИТАЙСКАТА
МИСЪЛ И КУЛТУРА**
КНИГА ВТОРА

中華思想文化術語

София, 2018

ПРЕВОДЪТ Е НАПРАВЕН ПО ИЗДАНИЕТО:

图书在版编目 (CIP) 数据

中华思想文化术语. 2 : 汉英对照 / 《中华思想文化术语》编委会编. — 北京 : 外语教学与研究出版社, 2015.10 (2016.8 重印)

ISBN 978-7-5135-6770-1

I. ①中… II. ①中… III. ①中华文化—术语—汉、英 IV. ①K203-61

中国版本图书馆CIP数据核字(2015)第265223号

Original Chinese-English Bilingual Text © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.

Bulgarian translation © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.

This edition is published by arrangement with Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd. This edition is for sale in Bulgaria only and may not be purchased for export therefrom.

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Петко Т. Хинов, превод, 2018

© Издателство „Изток-Запад“, 2018

ISBN 978-619-01-0291-5

中華思想文化術語

ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ В КИТАЙСКАТА МИСЪЛ И КУЛТУРА

КНИГА ВТОРА

Превод от китайски и старокитайски

Петко Т. Хинов

БЪЛГАРИЯ СРЕЩА КИТАЙ

东西合作 · 连接世界

ЕКИП ОТ СПЕЦИАЛИСТИ, РАБОТИЛИ ПО СЪСТАВЯНЕТО НА СБОРНИКА
„ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ В КИТАЙСКАТА МИСЪЛ И КУЛТУРА“:

КОНСУЛТАНТИ:

李學勤 (Li Xueqin), 林戊蓀 (Lin Wusun),
葉嘉瑩 (Florence Chia-ying Yeh), 張豈之 (Zhang Qizhi)

ЕКСПЕРТНА КОМИСИЯ:

Директор:

韓震 (Han Zhen)

Членове:

晁福林 (Chao Fulin), 陳德彰 (Chen Dezhang), 陳明明 (Chen Mingming),
馮志偉 (Feng Zhiwei), 韓經太 (Han Jingtai), 黃友義 (Huang Youyi),
金元浦 (Jin Yuanpu), 李建中 (Li Jianzhong), 李照國 (Li Zhaoguo),
樓宇烈 (Lou Yulie), 馬箭飛 (Ma Jianfei), 聶長順 (Nie Changshun),
潘公凱 (Pan Gongkai), 王博 (Wang Bo), 王寧 (Wang Ning),
葉朗 (Ye Lang), 袁濟喜 (Yuan Jixi), 袁行霽 (Yuan Xingpei),
張立文 (Zhang Liwen), 張西平 (Zhang Xiping), 鄭述譜 (Zheng Shupu)

ЧУЖДЕСТРАННИ КИТАИСТИ:

艾 愷 (Guy Salvatore Alitto), 安樂哲 (Roger T. Ames)
包華石 (Martin Joseph Powers), 顧 彬 (Wolfgang Kubin)
韓安德 (Harry Anders Hansson), 柯鴻岡 (Paul Crook)
柯馬凱 (Michael Crook), 司馬麟 (Don Starr)
魏查理 (Charles Willemen)

АКАДЕМИЧЕН СЪВЕТ:

白振奎 (Bai Zhenkui), 蔡力堅 (Cai Lijian), 陳海燕 (Chen Haiyan),
陳少明 (Chen Shaoming), 付志斌 (Fu Zhibin), 郭曉東 (Guo Xiaodong),
郝任德 (Michael Hoare), 何世劍 (He Shijian), 胡海 (Hu Hai),
胡智鋒 (Hu Zhifeng), 黃春豔 (Huang Chunyan), 賈德忠 (Jia Dezhong),
姜海龍 (Jiang Hailong), 蔣好書 (Jiang Haoshu), 李存山 (Li Cunshan),
李景林 (Li Jinglin), 李雪濤 (Li Xuetao), 林滿秋 (Lin Man-Chiu),
劉青 (Liu Qing), 柳拯 (Liu Zheng), 呂玉華 (Lü Yuhua),
滿興遠 (Man Xingyuan), 孟慶楠 (Meng Qingnan),
裴德思 (Thorsten Pattberg), 喬希 (Joshua Mason), 喬永 (Qiao Yong),
任大援 (Ren Dayuan), 沈衛星 (Shen Weixing), 施曉菁 (Lynette Shi),
孫藝風 (Sun Yifeng), 陶黎慶 (Tao Liqing), 童孝華 (Tong Xiaohua),
王剛毅 (Wang Gangyi), 王惠民 (Wang Huimin), 王柯平 (Wang Keping),
王麗麗 (Wang Lili), 王維東 (Wang Weidong), 魏玉山 (Wei Yushan),
溫海明 (Wen Haiming), 吳根友 (Wu Genyou), 吳志傑 (Wu Zhijie),
夏吉宣 (Xia Jixuan), 徐明強 (Xu Mingqiang), 徐亞男 (Xu Yanan),
徐英 (Xu Ying), 嚴文斌 (Yan Wenbin), 嚴學軍 (Yan Xuejun),
楊雪冬 (Yang Xuedong), 楊義瑞 (Yang Yirui), 於文濤 (Yu Wentao),
余來明 (Yu Laiming), 張建敏 (Zhang Jianmin), 張靜 (Zhang Jing),
章思英 (Zhang Siying), 趙桐 (Zhao Tong), 鄭開 (Zheng Kai), 周雲帆 (Zhou Yunfan),
朱良志 (Zhu Liangzhi), 朱淵 (Zhu Yuan), 左勵 (Zuo Li)

СЪДЪРЖАНИЕ

ĀNTŭ-ZHÒNGQIĀN 安土重遷 ПРИВЪРЗАНОСТ КЪМ ЗЕМЯТА И НЕОХОТА ЗА ПРЕСЕЛВАНЕ.....	13
BĀGUÀ 八卦 ОСЕМТЕ ТРИГРАМИ.....	14
BĒNSÈ 本色 ИСТИНСКА СЪЩНОСТ	15
BĪDÉ 比德 АНАЛОГИЧНИ ДОБРОДЕТЕЛИ	17
BIÀNTĪ 辨體 РАЗГРАНИЧАВАНЕ ПО СТИЛ.....	18
BIÉCÁI-BIÉQÙ 別材別趣 НЕОБИКНОВЕН ПРЕДМЕТ И ОСОБЕН ВКУС.....	20
BIÉJÍ 別集 АВТОРСКИ СБОРНИК	21
CHÉNG 城 УКРЕПЕН ГРАД.....	23
CHŪCÍ 楚辭 СТИХОВЕ ОТ ЦАРСТВО ЧУ.....	24
CHÚNWÁNG-CHĪHÁN 唇亡齒寒 ЗАГИНАТ ЛИ УСТНИТЕ, ПРЕМРЪЗВАТ И ЗЪБИТЕ.....	26
CÍDÁ 辭達 ЯСНА ИЗРАЗЕНОСТ.....	27
DÀO Fǎ ZÌRÁN 道法自然 ДАО СЛЕДВА ПРИРОДАТА	28
DŪ 都 СТОЛИЦА	29
DÚHUÀ 獨化 САМОПОРОДЕНО РАЗВИТИЕ.....	30
fǎ bù ē guì 法不阿貴 ЗАКОНЪТ НЕ ПОКРОВИТЕЛСТВА БОГАТИТЕ	31
FĒIGŌNG 非攻 УЧЕНИЕ ЗА НЕНАПАДЕНИЕТО	32
GĀNCHÉNG 干城 ЩИТ И КРЕПОСТНА СЕНА.....	33
GĀNGRÓU 剛柔 ТВЪРДОСТ И МЕКОТА.....	35

GÉMÌNG 革命	
ИЗГУБВАНЕ НА НЕБЕСНОТО БЛАГОВОЛЕНИЕ / РЕВОЛЮЦИЯ	36
GÉWÙ-ZHÌZHÌ 格物致知	
ЧРЕЗ ВНИКВАНЕ В СЪЩНОСТТА – КЪМ ПРЕДЕЛНО ПОЗНАНИЕ.....	37
GUÀYÁO 卦爻	
ТРИГРАМА И ЧЕРТА.....	39
GUÓJIĀ 國家	
ФЕОДАЛНО ВЛАДЕНИЕ / ДЪРЖАВА	41
GUÓTǐ 國體	
ДЪРЖАВНО ТЯЛО	42
GUÒYÓUBÙJÍ 過猶不及	
ПРЕКАЛЕННОСТТА И НЕДОСТИГЪТ СА ЕДНАКВО ЛОШИ.....	43
HǎINÈI 海內	
СРЕДМОРСКА ЗЕМЯ	44
HǎIWÀI 海外	
ЗАДМОРСКИ КРАИЩА.....	45
HÉ'ÉRBÙTÓNG 和而不同	
В МИР, НО НЕ В СЪГЛАСИЕ	46
HÒUDÉ-ZÀIWÙ 厚德載物	
ВЕЛИКАТА ДОБРОДЕТЕЛ КРЕПИ СВЕТА	47
HUÀ GĀNGĒ WÉI YÙBÓ 化干戈爲玉帛	
ДА ЗАМЕНИШ ЩИТА И КОПИЕТО С НЕФРИТ И КОПРИНА.....	48
HUÀGŌNG, HUÀGŌNG 化工、畫工	
ЕСТЕСТВЕНА ИЗКУСНОСТ; РАЗТОЧИТЕЛНА ИЗКУСНОСТ.....	49
HUÀDÀO 畫道	
ДАО НА ЖИВОПИСТА.....	51
HUÀLÓNG-DIǎNJīNG 畫龍點睛	
ДОБАВЯМ ЗЕНИЦИ НА НАРИСУВАН ДРАКОН	53
HUÌXĪN 會心	
ДУХОВНО ОБЩУВАНЕ БЕЗ ДУМИ	54
HÙNDÙN 渾沌	
ХАОС	56
HUÓFǎ 活法	
СВОБОДНО ПОДРАЖАНИЕ	58
JIĀN'ÀI 兼愛	
ВСЕОБХВАТНА ЛЮБОВ.....	60
JIĒYĪ-PÁNBO 解衣盤礴	
ТВОРЧЕСКА САМОЗАБРАВА.....	61
JING (JĪNGSHĪ) 京 (京師)	
СТОЛИЧЕН ГРАД	63
JĪNGJì 經濟	
УПРАВЛЕНИЕ И ПОДПОМАГАНЕ	64

JĪNGSHÌ-ZHÌYÒNG 經世致用	
ЗНАНИЯТА ТРЯБВА ДА СА ПОЛЕЗНИ.....	66
JìNGJIÈ 境界	
ДУХОВЕН КРЪГОЗОР	68
JìNG SHÈNG XIÀNG WÀI 境生象外	
ЕСТЕТИЧЕСКОТО ВЪЗПРИЯТИЕ СЕ ПОРАЖДА ОТВЪД ОБРАЗИТЕ	70
JŪ'ĀN-SĪWĒI 居安思危	
ДОРИ В БЕЗОПАСНОСТ НЕ ЗАБРАВЯЙ БЕДАТА	72
JŪN 君	
ГОСПОДАР / БЛАГОРОДНИК / МОНАРХ.....	73
JŪNZĪ 君子	
БЛАГОРОДЕН ЧОВЕК	74
KĀI WÙ-CHÉNG WÙ 開物成務	
ПРОНИКНИ В СЪЩНОСТТА И ЩЕ УСПЕЕШ.....	75
KŪN 坤	
Кун.....	76
Lǐ 禮	
Ли (БЛАГОЧЕСТИЕ)	77
MÌÀO WÙ 妙悟	
НЕУЛОВИМО ПРОЗРЕНИЕ	79
MÍN BĀO-WÙ YŪ 民胞物與	
ВСИЧКИ СМЕ БРАТЯ, ВСИЧКО Е НАШЕ.....	81
MÍNGSHÍ 名實	
ИМЕ И СЪЩНОСТ.....	82
MÌNG 命	
НЕБЕСНА ВОЛЯ / СЪДБА	83
QÌ XIÀNG 氣象	
ПРЕОБЛАДАВАЩ ДУХ.....	84
QIÁN 乾	
Циен	86
Qŭjìng 取境	
ПОЕТИЧЕН ЗАМИСЪЛ	87
RÉNDÀO 人道	
ПЪТЯТ НА ЧОВЕКА	89
RÉN WÉN 人文	
ЧОВЕШКА КУЛТУРА.....	90
SĀN XUÁN 三玄	
ТРИТЕ ТАЙНСТВЕНИ КНИГИ.....	91
SHÀNGDÌ 上帝	
ВЪРХОВЕН (НЕБЕСЕН) ЦАР	92
SHÀNGSHÀN RUÒ SHUǐ 上善若水	
ВЪЗВИШЕНАТА ДОБРОДЕТЕЛ Е КАТО ВОДАТА	93

SHÉN Yǔ Wù Yóu 神與物遊 Духът и външният свят си взаимодействат	94
SHÉNYùn 神韻 Духовно очарование	96
SHĪCHŪ-YŌUMÍNG 師出有名 Справедлива война	98
SHĪSHĪ 詩史 История в стихове.....	100
SHĪ ZHŌNG Yǒu HUÀ, HUÀ ZHŌNG Yǒu SHĪ 詩中有畫，畫中有詩 В поезията има живопис, в живописиста – поезия	102
SHĪSHĪ-QÍUSHĪ 實事求是 Търся истината в реалността	104
SĪ 思 Мислене.....	105
SĪWÉN 斯文 Културен и благовъзпитан	106
SÌDUĀN 四端 Четирирните начала на добродетелността	107
SÌHǎi 四海 Четири морета.....	108
SÌSHŪ 四書 Четирикнижие.....	109
Tǐ 體 Ти, литературен вид.....	110
TIĀNRÉN-HÉYĪ 天人合一 Единство между небето и човека.....	112
TIĀNRÉNZHĪFĒN 天人之分 Разграничение между небето и човека.....	114
TIĀNZĪ 天子 Син на небето	116
WĒNRÓU-DŪNHÒU 溫柔醇厚 Кротост, мекота, чистосърдечие и доброта	118
WÉNBĪ 文筆 Видове съчинения	120
WÉNXUÉ 文學 Литература.....	122
WÉNZHĀNG 文章 (Художествено) съчинение.....	124
WÚ-Yuè-tóngzhōu 吳越同舟 Жителите на царствата У и Юе плават в една лодка.....	126
Wŭjīng 五經 Пет канонически книги (Петоканоние)	127

XIĀOYÁO 逍遙	
ДУХОВНА СВОБОДА	129
XIǎORÉn 小人	
НИЩОЖЕН ЧОВЕК	130
XīNGjì 興寄	
АЛЕГОРИЯ И ИНОСКАЗАНИЕ	131
XīNGQù 興趣	
ОЧАРОВАНИЕ	133
XíNG'ÉRSHàng 形而上	
НЕВЕЩЕСТВЕНО (БИТИЕ)	135
XíNG'ÉRxià 形而下	
ВЕЩЕСТВЕНО (БИТИЕ)	136
XūYī'ÉRjìNG 虛壹而靜	
СКРОМНА ОТКРИТОСТ, СЪСРЕДОТОЧЕНОСТ И УМИРОТВОРЕНОСТ	137
XUÉ 學	
УЧА (СЕ)	138
YǎNGmín 養民	
ОТХРАНА НА НАРОДА	139
YìSHù 藝術	
ИЗКУСТВО	141
YìjìNG 意境	
ОБЛАСТ НА ВЪЗВИШЕНАТА КРАСОТА	143
YìXīNG 意興	
СМИСЪЛ И ВЪОДУШЕВЛЕНИЕ	145
YǔZHòU 宇宙	
ВСЕЛЕНА, МИРОЗДАНИЕ	146
YUÁN 元	
ПРАНАЧАЛО	147
ZHèNGzhì 政治	
ЗАКОНИ И ПОЛИТИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ	149
ZHīXíNG 知行	
ЗНАНИЕ И ДЕЛА НА ЗНАНИЕ	150
ZHǐGēWéiWǔ 止戈爲武	
СЪЩНОСТ НА ВОЕННОТО ИЗКУСТВО Е ДА СПРЕШ ВОЙНАТА	152
ZìQíÁNG-WùXī 自強不息	
НЕПРЕСТАНАН СТРЕМЕЖ КЪМ СЪВЪРШЕНСТВО	153
ZǒNGjí 總集	
ОБЩ СБОРНИК	155

ПРЕДГОВОР

„Основни понятия в китайската мисъл и култура“ е поредица, чийто замисъл може да се изрази по следния начин: да бъдат представени и изяснени същностните понятия, които китайският народ е сътворил, съставил, събрал и обобщил в съвкупната си философска мисъл, в своята духовна култура, мисловност и ценностни възгледи под формата на думи, изрази и крилати изречения. Тези основни понятия са плод на хилядолетния опит на китайския народ при изучаването на природата и обществото и размишляването над явленията в тях. В ключовите понятия, предложени в нашия сборник, е събрана историческата мъдрост на народа, те отразяват най-дълбоките и най-обширни търсения и проникновения на китайския дух. В тях се съдържа хуманистична мисловност и културно-ценностни нагласи, които вече са се превърнали в своеобразен „житейски ген“ на китайската народност и дълбоко са се пропили в кръвта на поколения китайци, превръщайки се във всеобщи нрави и вяра на китайския народ. Така тези понятия са станали гръбнак на хилядолетната мисловна традиция, култура и духовност на Китай. От друга страна, събраните тук понятия са за съвременните китайци ключ за разбиране на философската мисъл, хуманистичната духовност, мисловните и ценностните нагласи на древните китайци, заедно с тяхното развитие и промени в други области, като литературата, историята и др. Същевременно този ключ може да послужи и на други народи в съвременния свят за разбирането на духовния свят на модерен Китай и китайците в родината им и по света.

